

SZEGEDI EMLÉKEK

„Visszavágyom szülővárosomba”

Mától kezdve Szegedi emlékek címmel új sorozat közlését kezdjük meg. A hetenként egyszer vagy kétszer megjelenő cikkeiben azoknak az országos hírű budapesti színészek, operaénekesek vallomásait közöljük, akik vagy éppen Szegedről indultak el pályájukon, vagy már kiforrott művészként hosszabb-rövidebb időt töltöttek itt. Milyen volt a régebbi, a régi Szeged, mint a hazai színházkultúra egyik műhelye: erre kapunk választ a sorozat cikkeiből.

Agárdy Gábor nemcsak a napvilágot, de belülről a színházat is Szegeden látta meg először. 1922-ben született. Mosolyogva írom le, pedig való igaz: nem sokra rá, 1928-ban már „fellépett” a Szegedi Nemzeti Színházban. Bónyi Adorján Elcsérelt ember című darabjában debütált hatéves legényként.

— Bevitték szerepelni, és azután korbáccsal sem tudtak kivenni onnan — emlékezik a művész. — 1937-ben kerültem hivatalosan a színházhoz. Elmondhatom, hogy már az első szerep meghozta az első tomboló tapsot. A Falu rosszában játszottam. Amint beléptem a színpadra, megbottoltam, és az orromon csúsztam a sűgőlyukig. A hosszát tekintve, olimpiai esés volt. Tapsvihar tört ki. Vágó Arthur volt a rendező. Szünetben megkerestem, gratulált, és megkérdezte: „Megtudnád ezt minden este csinálni? Biztos siker lenne!”

Szegeden a Széchenyi tér 3. számú házban lakott, a szüleivel együtt. Ott nőtt föl a színház közelében, ott rendelkezett társaival Tisza Lajos szobra mellett a parkőrök nem kis bosszúságára. Szánkózott a Múzeum-téren, s egyik erőssége volt a SZUE vízipótlócsapatak. Mint kisfiú, ismerte Móra Ferencet, és élt még Juhász Gyula is, akiről gyerekként sokat hallott. Ifjúsága számtalan élménye fűzi Szegedhez.

— A színművészeti pályáját is otthon tanultam meg. Oriási hasznát vettem például pályafutásom során Erdődi Kálmán táncóráinak. Ő volt ugyanis Sziklai Jenő igazgatósága alatt a táncmesterünk. Ebben az időben kitűnő színházat mondhatnák magukénak a szegediek. Igaz, szerették is a színházat, rettentően. Nem véletlen, hogy otthon született meg még 1931-ben az ország legnagyobb szabadtéri színpada.

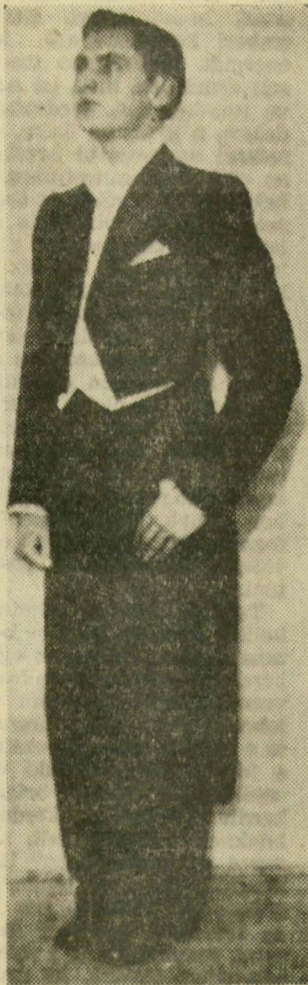
Agárdy Gábor 1971 nyarán Szegeden, a szabadtéri játékokon vendégszerepelt. Az évszámának sajátos jelentősége van. Agárdy ugyanis már az első, 1931-es szabadtéri játékokon is fellépett. 1971-ben, negyven évvel később jutott másodszerre a színpadra. A Dózsa-ban Menyus határőrt, a Csinom

Palkóban pedig a Mézeskalácsot játszotta. Ez a szegedi nyár felejthetetlen élménye maradt. Sorra találkozott az utcán egykori osztálytársaival, elstáta a régi, kicsi szegedi utcákba, kereste elemi iskoláját is — nem találta. Hatalmas fejlődésen ment keresztül szülővárosa, mióta nem látta.

— Bár sok újat láttam, nem éreztem magam idegenül otthon. Igaz, nem is tartom „elszármazottnak” magamat. Hogy annyi távol töltött év után is szegedi maradtam, az hamar ki is derült, mert alig szálltam a vonatról, máris „ö”-vel beszéltem. En észre sem vettem — a feleségem szólt rám nevetve, hogy „mögöszök mindönt”...

1941-ben vezették be Szegeden az úgynevezett staggione-rendszert, vagyis három hónapig csak operettet, három hónapig csak prózát játszottak. Két évig kísérleteztek ezzel a rendszerrel, azután belátták, hogy Magyarországon ez nem válik be. Ihsz Aladár társulata felbomlott. Agárdy Gábor Hlatky László társulatába szerződött. Azután elvitték katonának, megjárta a frontot, míg végre 1949-ben Miskolcra, onnan pedig — 15 évi kemény vidéki színművészeti élet után — Budapestre került. Három évet a Fővárosi Operett Színházban, tíz évet a Petőfi Színházban töltött. Nyolc éve a Nemzeti Színház tagja.

— Nagyon szeretem Szegedet, s hallatlanul sokat köszönhetek a szegedi színháznak, ami a két legnagyobb hagyományokkal ren-

1937-ben, Eismann Macskazene című operettjében a Szegedi Nemzeti Színházban.

delkező magyar színház egyike. A kolozsvári és a szegedi színházban született mindig a legtöbb színész. A magyar színjátszás térképén e két város a legnagyobb határú. Lakói színházzsereget, mindig közönséget alkotnak, mindig szívesen lépnek fel előttük. S különösen nyár óta — mi tagadás — erősen visszavágyók Szegedre... Gulay István

Automatizálják az olajtermelést

A nyolcadik öt éves terv folyamán a Szovjetunió egyharmadával növelte a kőolajtermelést. 1971–1975 között még intenzívebben fejlődik ez az iparág. Míg például 1971-ben 371 millió tonna volt a kőolajtermelés, 1975-ben az ország 496 millió tonnát kap majd a folyékony üzemanyagból. Adigra az újonnan feltárt nyugat-szibériai olajmezők

ennek már csaknem a negyedét adják. Az olajiparban új módszereket vezetnek be az olajtartalmú rétegek kiaknázására, automatizálják a kutak és a szállítóvezetékek irányítását. A kilencedik öt éves terv végéig több mint 120 nagy olajtermelő üzemet teljesen automatizálnak.

(APN — KS)

Kik döntsenek?

Hozzászólás az „élő” Galéria ügyéhez

A Móra Ferenc múzeum kezdeményezése öröndetes. A dícséretre méltó tervnek az alkotó művészek eppoly örülnek és eppoly támogatják, mint a művészetszerető közönség. A képek ki- valogatása bonyolult kérdésnek látszik — pedig nem az. A SZEOL-példa polemizálásra késztet. A játékosokat valóban nem a drukker, nem a közönség toborozza. De nem is az aktív játékosok. Nem a versenytársak, hanem a kiváló szakemberek bizottsága szervezi. Ok higgadtan mérlegelik a lehetőségeket. Az aktív művész elfoglaltsága miatt más szemléletű versenytársat kisorsíthatja.

Régebben meg kellett küzdeni az alaptagságért. Ma minden képzőművészeti főiskolát végzett festőtanár a diploma megszerzésekor automatikusan altag lesz. Sajnos, sok gyengeképeség altag is van. A szegedi altagok közül pedig többen csak a közelmúltban lettek az, holott már 10 éve megértek rá.

Kiknek a munkái lehetnek a Galériában? Mindenkié, aki városunk képzőművészetének rangot adott, itt-hon és külföldön. Azoké, akik régebben sok vergődéssel megküzdve éltek és jelenleg is eredményesen munkálkodnak. Azoké, akik az utolsó években a felfutást elősegítették, szerepeltek tájélagú és országos kiállításokon. Azoké, akik ragaszkodtak Szegedhez, még akkor is, amikor a sors másfelé sodorta őket.

Nem tenném a rendőrsé- gi bejelentéstől függővé az „élő” Galériát. A terebélyesedő fa növekedését ne korlátozzuk. Tartozzon hozzánk a szegedi grafikát megalapozó, Londonban élő Buday György, a Pesten élő Mészáros Jenő, Király Sándor, Bordás Ferenc. Talán a városunkhoz ragaszkodó Amerigo Tot szerepeltetése fellett is érdemes volna elgondolkodni.

A külföldöt járt szakemberek hangoztatják, a szegedi művészet nem lebe-

csüldendő. Igényes, mély és lelkismeretes. Eppen azért keresünk a városunkhoz ragaszkodó feyvertársakat.

A közönséget is érdekelté kell tennünk. Nélkülük lehetnének az esetek is. A közönség képzőművészeti ízlését is formáljuk, alakítjuk. Hozzáuk tartoznak, ragaszkodunk hozzájuk, legyen szavuk, véleményük. De a döntés a múzeum kezében legyen.

Cs. Pataj Mihály
főiskolai docens,
festőművész

Habbal a fagy ellen

Az Irkutszki Ritkafém Kutatóintézet munkatársai érdekes eljárást dolgoztak ki az aranylőhelyek külsőni fejtesének fagy elleni védelmére. Az ipari jellegű kísérlet színhelyeül a Nélkán bányát választották, ahol telenként mínusz 60–65 Celsius-fok hőmérséklet is előfordul. A talaj megfagyás elleni védelme a kitermelés folyamatosságának biztosítása szempontjából fontos.

Az intézetben egy 90 köbméter/óra teljesítményű habgenerátort készítettek, amely az egészre veszélytelen habot állít elő. A szétfeccsendezett hab elterül a földön, összekeveredik a hóval és védőréteget alkot. Az eljárás eredményeképpen nem kell mesterségesen felmele-

gíteni a talajt tavasszal, amely 5 méteres mélységig szokott megfagyni.

NAPI KISLEXIKON

a környezet védelméről

A városnak azokon a részein, ahol még többnyire szénrel tüzelnek a nagyobb intézmények, gyakorta fulladoznak az utcákra leterülő füstben a járókelők. De — ahogy arról a tévé riportjaiból is értesülünk — nemcsak a városlakóknak van szükségük környezetvédelemre, hanem lassacskán mindenkinek.

● Víz?

Valóságos mentőakciókat kellett indítani az elmúlt években: egyszer a Balatoni halállomány, másszor folyóink védelmében. Mégis: erősen fertőzött a Sajó, a Bodrog, a Duna sávjában a Dráva is. A vízeinket mérgező bányászati ipari üzemek inkább fizetnek évente százmillió bírságokat, mintsem hogy megfelelő tisztítóberendezéseket szereljenek fel. Az Alsótiszaidei Vízügyi Igazgatóság körzetében tavaly mintegy 10 millió forint bírságot róttak ki arra a több mint 70 üzemre, vállalatra, amelyek szennyezik az alföldi folyókat. A szervezett védelem eredménye, hogy a Tisza, Maros és Körös még tiszta.

● Levegő?

Magyarországon a fővárosban a legszennyezettebb a levegő, főleg a korszerűtlen fűtési mód miatt. Szegeden ez egyre kevesebb gondot fog okozni a gázfűtés rohamos terjedése által, s különösen akkor, ha a nagyobb ipari üzemek mind erre a fűtési módra térnek át. Nagy jelentőséggel bír a levegő tisztaságának védelmében a zöldterület is.

● Tervek?

Az Országos Területfejlesztési Bizottság kapta feladatát, hogy koordinálja az egyes népgazdasági ágazatok környezetvédelmi feladatait. Ehhez szükséges az a komplex intézkedési terv is, amelyet az építészeti és városfejlesztési miniszter dolgoz ki s terjeszt jóváhagyás végett a kormány elé az év végéig a minisztertanács utasítása szerint. Szűkebb pátriánkban a környezetvédelem szolgálatában áll az a terv is, amely a Holt-Tisza melletti szennyvíztisztító megteremtését tűzi ki célul.

Házasság előtti vizsga az iskolamesternél

1770-ben, amikor Magyarország falujából csak négyezernek volt népiskolája, a Komárom megyei kis Epöl iskolájában már tanítottak. Lakosainak száma mindössze 100 volt. Amint a községről készült helytörténeti munka leírja, 1713. február 18-án Verebely István „epöli iskolamester” keresztapaként ténykedett. A következő év decemberében Kőcsa Ferenc iskolamester már mint apa szerepelt a község anyakönyvében.

Az oktatás az olvasás tanításával kezdődött. Írás, olvasás, számolás és a hit elemei képezték a tananyagot. A szülők kora tavasztól késő ősziig nem küldték iskolába a gyerekeket, mert az állatokat legeltették. 1894-től, a kötelező iskolába járástól megzaporodott a lecekérdőzőként működő segédtanítók száma. Érdekes feljegyzés szól arról, hogy a

XVIII. században az iskolamester készítette fel a házasság előtti vizsgára a jegyeseket.

Epölon, akárcsak a falvak többségében még sok más feladatot is el kellett látnia a nép tanítójának. Legtöbbször kántor és harangozó volt egyben, sőt a XIX. század második feléig a jegyzői teendőket is ellátta. Még így is nehezen tudott megélni. A tanuló gyerekek szülei is fizettek valamit ugyan, de ha kevés volt a tanuló, kevés volt a fizetés. Még 1902-ben is elfértek két padban az epöli gyerekek. Így nem csoda, ha az iskolamester gyakran „kivette” munkakönyvét, hogy másutt próbáljon szerencsét. A helytörténeti krónika beszámol arról is, hogy sok baj volt az iskola építésével, gyakran saját lakásán oktatott az iskolamester.

ben a rendelkezésre állók. Holnap bevezetem az osztályba. Persze, nem ártana, ha civilben... — Természetesen. Milyen óráik lesznek? — Magyar, matematika, rajz... — Válasszuk talán az utóbbit. Civilben magam is festetek... — Ertem. Ha megengedi, úgy fogom bemutatni, mint festőművészt.

Beke elmosolyodott Hubert buzgalmán. — Ezt talán mégse. Elég, ha annyit mond, hogy a Népművelési Intézetből jöttem.

— Ahogy kívánja.

Beke sietve elbúcsúzott, az utcán kocsi ugrott, és a postára hajtott.

„Drága Jutkám — írta a távirati blankettára —, a fogam újra nyugtalanodni kezdett, ha kihúztam, okvetlenül látni fogtok. Addig is rengeteg boldogságot kívánok, Lacid.”

Huga már ismerte ezt a szöveget: tudta, hogy nem holmi fogfájásról van szó.

A szállodában, ahol szerencsére még kapott szállást, Beke fölvitette vacsoráját a szobájába. A reggeli teán meg a pohár kakaón kívül, amivel a rendőrkapitány megkínálta, aznap még nem evett semmit.

Beke azzal is tisztában volt, hogy az úgynökök nem kockáztatnak feleslegesen, s vele, aki épphogy hozzátalált a nyomozáshoz, egyelőre igazán nem lenne érdemes végezniük. Még akkor sem, ha történetesen tudná, hogy ebben a szállodal szobában alszik... Ettől függetlenül maga mellé tette a töltött pisztolyt. Az éjszaka zavartalanul telt el.

(Folytatjuk.)

Vöröskőy János:

4 FÉKETE MACSKA
visszatér

4.

— Vagy úgy... Akkor természetesen, nem faggatom. De a növendékek sajnos nincsenek itthon. Osztálykirándulásra mentek.

— Valószínűleg megérkeztek már.

— Miből gondolja? A program szerint ma egy bakonyi turistaházban alusznak.

— Megkérhetem, hogy telefonáljon a tanárnőjüknek?

— Természetesen. — Hubert már tárcsázott is.

— Meglátja, nem lesz otthon.

E pillanatban egy nő hang jelentkezett.

— Magdika? — Hubert harmadszor hökkent meg. — Maguk már itthon vannak? Nem értem. Hogy el se ment? De hát micsoda dolog! Ez nem mentés, kérem. Legalább bejelentette volna... Holnap majd beszélgetünk erről!

Az igazgató most végképp felindult lett, hangja fenyegetően csengett. Aztán, a kagylót helyére téve, restelkedve Bekéhez fordult:

— Sárkány tanárnő itthon maradt. Azt mondja, az utolsó este belázasodott, s az osztályt egy-

kolléganőjére bízta. Az illetőt Csalogány Máriának hívják. De, higgye el, rendkívül lelkes tanár. Biztosra veszem, hogy mindent Sárkány tanárnő útmutatása szerint intézett. Minden úgy történt, ahogy eredetileg tervezték.

— Ebben nem vagyok biztos...

Az órnagy elővette a fényképet, amit a veszprémi kapitányságon kapott, s amit a bűnügyi fotós vett fel a Vadgalamb romjairól.

— A turistaház, ahol az osztály aludt volna...

Beke pár szóval ismertette a Vadgalamb pusztulását, majd engedélyt kért az igazgatótól, hogy másnap felkeresse a gimnáziumot. Hubert annyira készséges lett, hogy otthonát rögtön felajánlotta éjjeli szállásul, az órnagy azonban nem vágyott társaságra. Epp indulni akart, amikor a telefon csengeni kezdett.

A vonal túlsó végeről rekedt, öreg hang hallatszott. Ehhez képest kissé meglepőnek tűnt, amikor Hubert — a hagyót befödve — oda-súgta az órnagynak:

— Csalogány!

— Miért nem hívott előbb? — kiabálta fel-dúltan Hubert. — Hogyan? Hogy foglaltat jel-zett? Már másfél órája? Számoljon be a történet-kről!

Hubert nem óhajtotta teleplezni az órnagy előtt, hogy a mérkőzés ideje alatt a telefondu-gót is kihúzza.

— Jó jó, hát adjon hátat, ezt magára bízom. — kiabálta az igazgató. — De addig is vegyen be idegesillapítót. Rendben van. Jó éjszakát.

Az igazgató Bekéhez fordult.

— Megértem, hogy a hatóság tisztázni kívánja ezt az ügyet. Ami az iskolát illeti, minden-